

Skudehavnen

– et erhvervsfiskermiljø i København

Af Torkil Adersen (1)

Der er drevet fiskeri i Københavns Nordhavn siden slutningen af forrige århundrede. Fiskerne har haft en noget omtumlet tilværelse, da de er blevet flyttet rundt i takt med Nordhavnens udbygning. De sidste ca. 25 år er fiskeriet blevet drevet fra Skudehavnen, hvor en række sejlkubber, bådelaug og småvirksomheder også holder til.

Det er bemærkelsesværdigt, at der midt i Københavns Havn findes en aktiv fiskerihavn. Mens fiskeriet i flere af de traditionelle fiskerlejer ved Øresund er forsvundet, og lejerne er blevet omdannet til rene lystbådehavne, har man i Skudehavnen formået, at fastholde et levende erhvervsfiskeri. Havnen er i dag den mest aktive fiskerihavn på den danske øresundskyst.

Skudehavnen har hidtil ført en forholdsvis anonym tilværelse. Det er først i forbindelse med Havnevæsenets planer om at flytte eller nedlægge Skudehavnen som led i en udbygning af Nordhavnen, at medierne og planlægningsmyndighederne har vist interesse for det særlige miljø her.

Havnens særlige karakter med småvirksomheder, selvbyggede klubhuse, kolonihavelignende skure og fiskerihavnen adskiller den markant fra den omkringliggende industrihavn og giver indtryk af noget selvgroet, der ikke har været genstand for en overordnet planlægning. Det er især Skudehavnen sociale og rekreative kvaliteter man har peget på. Man har betragtet den som et særligt rekreativt miljø og begreber som fristed og åndehul er ofte blevet brugt. Fiskerihavnen med dens redskabsskure og fartøjer er i denne sammenhæng blevet betragtet som et stemningsfuldt eller provinsielt indslag.

Man har frygtet, at miljøet ville gå tabt hvis Skudehavnen skulle flyttes. Derfor har der været mange kræfter i gang for at bevare den (2). Det er fra fleres side blevet hævdet, at Skudehavnen udgjorde en ideel blanding af rekreative funktioner og erhverv. Men ingen har hidtil kunnet gøre rede for, hvorledes fiskerihavnen hang sammen med Skudehavnen øvrige funktioner udover som et stemningsskabende element.

Denne ensidige fokusering på Skudehavns rekreative værdier viser sig imidlertid at være uhensigtsmæssig, når man underkaster fiskeriet et nærmere studie.

Det billede der tegner sig af fiskerne er alt andet og meget mere end blot provinsielt, stemningsfuldt og charmerende. Går man ned i Skudehavns historiske forudsætninger viser det sig at det selvgroede miljø i høj grad er et resultat af havnevæsenets dispositioner gennem de seneste ca. 100 år.

Fiskerihavnens historie

Fiskerihavnens placering og dens forudsætning hænger sammen med udbygningen af Østerbro og udviklingen af Nordhavnen siden slutningen af forrige århundrede. Før den tid er der intet, der tyder på at der har været drevet noget fiskeri af betydning fra Østerbro-området.

Udbygningen af Københavns Havn mod nord begyndte først i 1880'erne da Kastellet havde mistet sin militære betydning. I 1894 blev Frihavnen anlagt og nord for denne blev Kalkbrænderihavnen bygget som almindelig toldhavn. Kalkbrænderihavnen blev i 1900 udbygget med en bølgebryder, kaldet Sundkrogen. I læ af denne havde man fået et beskyttet farvand, hvor mindre fartøjer, deriblandt en række fiskerifartøjer holdt til.

Da den første store udbygning af Frihavnen begyndte i 1915 henvendte Københavns Fiskeriforening sammen med Taarbæk-Vedbæk og Skovshoved fiskeriforeninger sig til havnevæsenet med en anmodning om at få etableret en lille fiskerihavn for fiskerne fra Østerbro. Havnevæsenet anlagde derefter en primitiv fiskerihavn med en anløbsbro og bedding på den østlige side af den nye indsejling til Kalkbrænderihavnen. (Der hvor Paustians møbelhus ligger i dag).

I April 1915 blev Østerbro Fiskeriforening dannet med 24 medlemmer. Østerbro Fiskeriforening voksede sig hurtigt stor. Antallet af både var i løbet af kort tid steget fra ca. 30 til ca. 70, og bådene var gradvis blevet større. Derfor måtte havnevæsenet bygge en større bedding allerede i 1917 og anvise midlertidigt plads til en række både lige udenfor fiskerihavnen.

Fiskerihavnen blev liggende dér de næste ca. 25 år og i denne periode blev indsejlingen til Kalkbrænderihavnen også hjemsted for en række badeanstalter, sejl- og roklubber og mindre bådebyggerier.

Nordhavnen blev samtidig udbygget kraftigt. I 1919 påbegyndtes etableringen af et nyt dybvandsbassin til Frihavnen, 10-meterbassinet. I den forbindelse blev Skudehavnen etableret, i første omgang som dækmole til at beskytte 10-meter bassinet mens det var under bygning. Tanken var så, at Skudehavnen senere kunne indgå i Frihavnen som endnu et dybvandsbassin.

10-meterbassinet var et meget ambitiøst projekt, der var kommet i stand

Fiskerihavnen ved Kalkbrænderhavnsløbet 1936. Masterne kunne lægges ned så man kunne sejle ind til fisketorvet, eller skyde genvej gennem Københavns Havn ned til Køge Bugt. I baggrunden ligger Københavns Yacht og Motorbaads Værft, som blev flyttet om i Skudehavnen sammen med fiskerne. Allerede på dette tidspunkt havde området omkring fiskerihavnen fået den karakter, der senere gjorde Skudehavnen til noget særligt. Fiskernes skure lå tilbagetrukket i land. (Foto: Københavns Bymuseum).

på baggrund af en kraftig stigning i skibstrafikken under Første Verdenskrig. Men allerede i 1921 måtte man indstille arbejdet, da skibsfarten løb ind i en krise. Man stod således med Skudehavnen og et nyt halvfærdigt dybvandsbassin, der ikke kunne tages i brug efter den oprindelige hensigt.

Begge bassiner fandt dog hurtigt anvendelse som oplagsplads for fragtskibe der var taget ud af drift. I Skudehavnens nordvestlige hjørne blev der bygget en benzinhavn og den østlige side blev brugt som tippeplads.

Derudover fungerede både 10-meterbassin og Skudehavnen som hjemsted for en lang række bådebyggere, ro- og kajakklubber, sejlklubber, søspejdetropper, fiskere, nyttehaver, badeanstalter, småvirksomheder m.v. Altsammen funktioner, som Skudehavnen har rummet indtil i dag.

Skudehavnen blev af havnevæsenet betragtet som et reserveareal, der indenfor en overskuelig fremtid skulle inddrages i havnens almindelige drift. Aktiviteterne i Skudehavnen var noget man i havnevæsenet nødtvungen accepterede og som til en hver tid måtte indpasses under havnevæsenets overordnede planer. Det gjaldt også for fiskerihavnen. I 1937 besluttede havnevæsenet, at kajsætte Kalkbrænderihavnsløbet, hvor fiskerihavnen lå. Det betød, at fiskerne og de andre brugere af området måtte flytte om i Skudehavnen.

Samme år dannedes Fremtidens Frie Fiskeriforening, hvis hovedformål var, at varetage medlemmernes interesser i forhold til havnevæsenet. Medlemmerne var fiskere fra Christianshavn, Sydhavnen og nordhavnsområdet, som ikke havde været med i en af de eksisterende fiskeriforeninger, og en stor del af dem var bierhvervsfiskere.

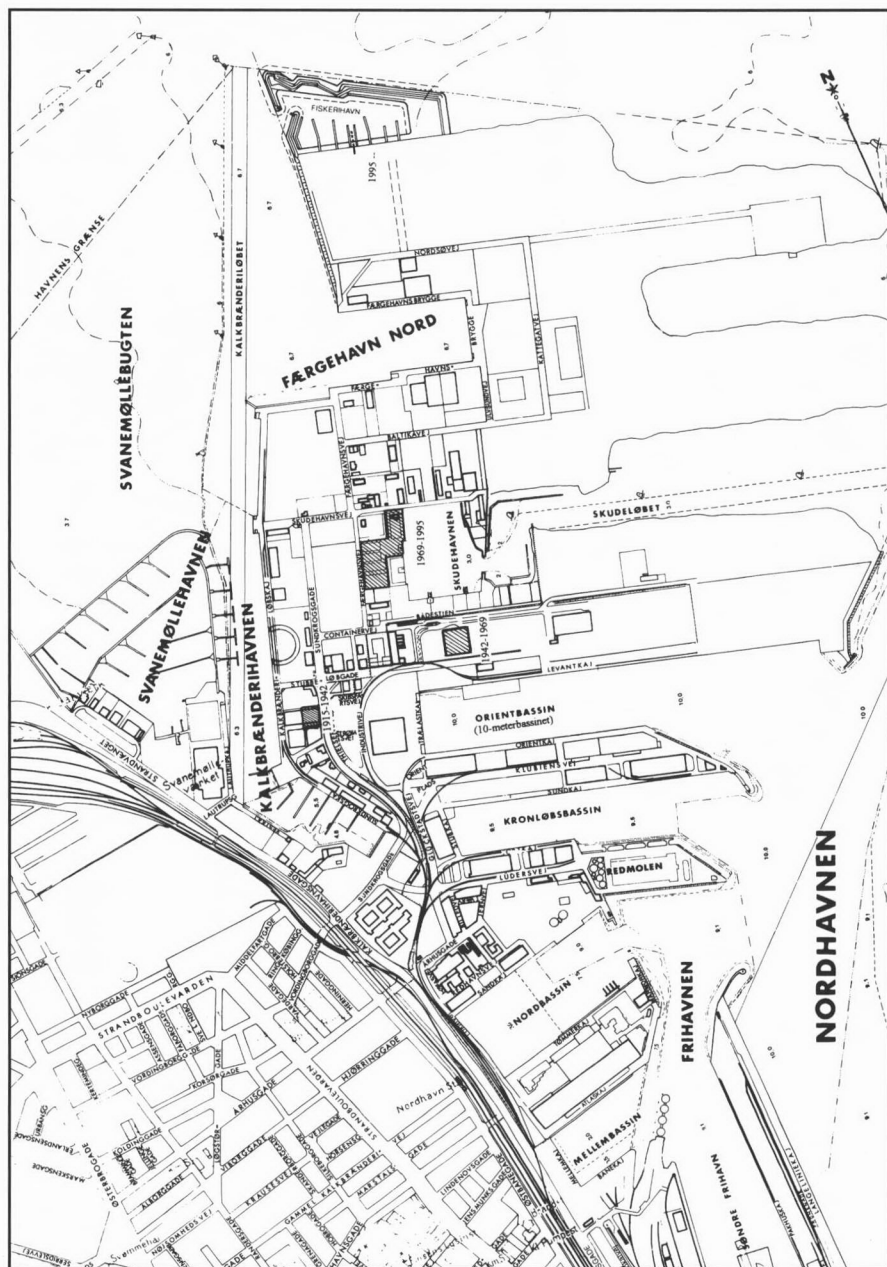
Der var efterhånden kommet mange fiskere til i skudehavnsområdet, og der var derfor stor interesse for at få plads i den nye fiskerihavn. Det var Østerbro Fiskeriforening, der forhandlede med havnevæsenet, som bestemte at der kun blev plads i den nye fiskerihavn til de fiskere, der oppebar 3/5 af deres indkomst fra fiskeriet og som havde ernæret sig ved fiskeri i mindst 2 år. Det betød, at Østerbro Fiskeriforening i første omgang kun fik plads til 40 af sine 60 medlemmer. Der var imidlertid 60 pladser i den nye fiskerihavn, og de resterende 20 pladser blev tilbudt medlemmer af Fremtidens Frie Fiskeriforening, som kunne opfylde kravene. Foreningen var dog utilfreds med at være holdt udenfor forhandlingerne og afviste tilbuddet. Det endte derfor med, at Østerbro Fiskeriforening blev ene om at repræsentere fiskerne i Fiskerihavnen. Den anden forening fik anvist en plads i bunden af 10-meterbassinet, og måtte leje sig ind hos Østerbro fiskeriforening, når de skulle på bedding.

Til gengæld for at være ene om at repræsentere fiskerne i den nye fiskerihavn skulle Østerbro Fiskeriforening opretholde ro og orden og sikre, at alle medlemmerne opfyldte havnevæsenets krav. Det betød, at foreningen fra tid til anden måtte ekskludere medlemmer der ikke honorerede disse krav.

Fiskerihavnen stod færdig i 1942, den lå nu på sydsiden af Skudehavnen. Som naboer mod vest havde man fået et par sejlklubber og et par mindre værfter. Fiskernes skure var blevet flyttet fra Kalkbrænderihavnsløbet ved havnevæsenets hjælp. Den nye havn var både større og bedre end den gamle. Der var plads til 44 større både og 20 mindre joller. Der var indrettet bedding og 2 stejlepladser og der var opstillet i alt 57 skure.

Selvom den nye fiskerihavn var både større og bedre end den gamle var der tale om en midlertidig foranstaltning. Fiskerne var blevet stillet i udsigt, at de kunne få lov til at blive liggende i ca 10 år. Alligevel skulle der gå mere end 25 år før de skulle flytte igen.

Op igennem 50'erne og begyndelsen af 60'erne skete der ingen større

Nordhavnen 1996. Fiskerihavnens placering gennem årene er tegnet ind. Man kan ved at se på fiskerihavnens placering gennem tiden få et indtryk af hvor meget området er blevet bygget ud. (Kort: Københavns Havnevæsen).

Fiskerne i Skudehavnen 1957. Som man også kan se på billede 1 er der kvinder om bord. Mens det i andre dele af landet har været mændene der stod for selve fiskeriet, har det været almindeligt blandt Skudehavns fiskere at tage deres koner med som besætning. (Foto: Yde-Andersen, Nationalmuseet).

ændringer i Nordhavnsområdet. Først i midten af 60'erne, begyndte udviklingen at tage fart. Færgehavn Nord blev etableret nordøst for Skudehavnen, og den inderste del af Skudehavnen blev fyldt op. Samtidig fortsatte opfyldningen af området omkring 10-meter-bassinnet og i 1968 besluttede man sig for at etablere en containerterminal ved 10-meterbassinnet. Det betød, at fiskerne og de nærliggende sejlklubber skulle flytte og i 1969 blev de flyttet til den plads i Skudehavnen, som de beholdt indtil 1995.

Denne gang blev de to fiskeriforeninger placeret side om side. Men Østerbro fiskeriforening fik den bedste beliggenhed og de bedste lejevilkår. Flytningen foregik stort set på samme måde som sidst. Havnevæsenet stod for etablering af bådebroer og bedding og flyttede fiskernes skure, mens fiskerne selv måtte stå for elinstallationer, ishus m.v.

Lige som ved den forrige flytning var fiskernes lejemål begrænset til 10 år, og ligesom før er der gået ca. 25 år inden en ny flytning er blevet aktuelt. I den forløbne tid er området øst for Skudehavnen vokset kraftigt ved opfyldning, og den ligger i dag klemmt inde mellem Frihavnen og en række større havnerelaterede virksomheder.

Barkning af ruser i fiskernes første skurby 1933. Redskaberne krævede meget vedligeholdelse og en stor del af fiskernes arbejde foregik i land. I baggrunden ses fiskernes stejleplads og deres primitive skure. Flere af skuerne flyttede med i 1940. (Foto: Københavns Bymuseum).

Den konstante midlertidighed

Der har været en rød tråd i havnevæsenets praksis overfor fiskerne. De er blevet placeret på havnens yderste arealer. Forholdene har været primitive og af midlertidig karakter. Til gengæld har huslejen altid været relativ lav fordi der har været tale om midlertidige foranstaltninger på arealer, der ikke kunne lejes ud på andre vilkår. Det er på den baggrund, at fiskerne har delt skæbne med sejklubberne og de andre brugere af Skudehavnen. Hver gang at udviklingen, omend senere end ventet, har indhentet dem er de blevet henvist til nye arealer af perifer økonomisk betydning. Her har man så fået mulighed for at slå sig ned og være nogenlunde overladt til sig selv. Det er i disse forhold, den konstante midlertidighed, at man kan finde forklaringen på Skudehavnens særlige fysiske karakter.

Fiskeriets udvikling

Der har siden 1933 været forbud imod at bruge aktive redskaber som vod og trawl i Øresund. Redskaber som ruser, kroge, nedgarn og bundgarn har derfor været de væsentligste i fiskeriet fra nordhavnsområdet. Hvorledes fiskeriet har formet sig i de første årtier er der stort set ingen vidnesbyrd om, men fra 1930'erne var krog- og rusefiskeri efter ål det vigtigste sommerfiskeri, og man havde stiftet en åleeksportforening, der stod for afsætningen. Om vinteren drev man torskefiskeri med ruser når vejret tillod det og afsatte fangsten på Københavns Fisketorvet. Fartøjerne var mindre både på op til 5 tons og var som regel med en besætning på 2 mand.

Torskefiskeriet fik efterhånden større betydning og efter Anden Verdenskrig blev der opført et lille filetskæreri tæt ved Fiskerihavnen. I begyndelsen af 1950'erne kom der et par bundgarnsfiskere til. Dette fiskeri fortsatte indtil 1970, hvor det måtte stoppe på grund af forureningen.

Man handlede tidligere overvejende med levende fisk, der blev holdt i hyttefade indtil de skulle sælges. Men i 1960'erne blev handelen med slagtet fisk det vigtigste og man fik anskaffet en gammel jernbanevogn, der fungerede som kølehus.

Fiskeriet var i 1960'erne stagnerende. Men efterhånden som de nye nylonmaterialer vandt frem kom der mere gang i garnfiskeriet. Det var dog først da den arbejdsbesparende hydrauliske garn- og ruse tromle blev introduceret i slutningen af 1960'erne, at fiskeriet begyndte at blomstre op. Det var først i rusefiskeriet efter ål, at man fik glæde af de nye tromler. Besætningen kunne skæres ned til en mand, samtidig med at man kunne håndtere flere ruser. I slutningen af 1970'erne oplevede man en kraftig opblomstring af garnfiskeriet. Prisen på sild var meget høj og med de nye monofilgarn og den hydrauliske garntromle blev det meget lukrativt, at fiske sild i Øresund. Det gode sildefiskeri varede et par år ind i 1980'erne. Der kom fiskere fra hele landet til Skudehavnen og begge fiskeriforeninger oplevede en stor medlemstilgang. Da priserne på sild faldt igen, søgte stadig flere fiskere udenbys, bl.a. til Vestkysten efter tungere om foråret og sommeren. Alligevel var der flere, der faldt fra. Efterhånden fik garnfiskeri efter torsk udfyldt det »hul« der opstod efter sildefiskeriet, og siden slutningen af 1980'erne og frem til 1992 har man haft et rimeligt godt torskefiskeri. Sildefiskeriet har i dag kun en marginal betydning.

Fiskeriet i dag

Fiskeriet drives i dag fra mindre både på mellem 5 og 20 tons med en til tre mand. Udviklingen indenfor hydraulisk dæksudstyr, som garn- og ruse-tromler, har gjort det muligt, at drive fiskeriet fra enmandsbetjente både, og

denne type udgør i dag en væsentlig del af fiskerflåden i havnen. Østerbro Fiskeriforening har 28 aktive medlemmer og ca. 6-8 passive. Fremtidens Frie fiskeriforening har ca. 48 medlemmer, hvoraf 4-5 er erhvervsfiskere, 2-3 er bierhvervsfiskere, mens resten går under betegnelsen fritidsfiskere (3).

Foruden de hjemmehørende fiskere, er der en væsentlig gruppe, som gør brug af Skudehavnen, det er de udenbys fiskere. Ligesom de fleste lokale fiskere på et eller andet tidspunkt i deres karriere har drevet fiskeri uden for Øresund, så er der en også række fiskere fra andre havne, der søger til Skudehavnen. I slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne da sildefiskeriet var på sit højeste kom der fiskere fra stort set hele landet, og i de seneste år er der kommet 7-8 bornholmske garnfiskere, som har taget del i det gode torskefiskeri i Øresund om efteråret og vinteren.

I dag er torskefiskeriet og ålefiskeriet det vigtigste, men der fiskes også efter stenbider og fladfisk. Torskefiskeriet foregår stort set hele året rundt, men ikke så intensivt om sommeren. Ålefiskeriet foregår fra marts til september med sommermånederne som højsæson. Fangsten bliver afsat til Fisketorvet, en opkøber eller til Odden Fiskeauktion. Åleeksportforeningen er blevet nedlagt og de fleste ål sælges til en opkøber. Foruden den officielle handel sælges en mindre del af fangsten over kajen til privatpersoner. For enkelte fiskere har denne handel forholdsvis stor betydning.

Fiskeriets driftsformer

Fiskeriet i Skudehavnen kan i første omgang se ud som et utidssvarende fiskeri. Med de mange mindre fartøjer og de lidt rodede småskure, kan det være svært at få øje på at havnen danner rammen om et erhvervsfiskeri, der er fuldt så moderne og tidssvarende som fiskeriet i de større danske fiskerihavne. I fiskerihavnen findes der ganske vist en række fiskere, der udelukkende har fiskeriet som en hobby, men hovedparten driver fiskeriet som erhverv og kan, i lighed med fiskeriet i de traditionelle fiskerihavne analyseres, som varianter af den samme praksis. Nemlig den praksis der knytter sig til selvstændige fangstenheder baseret på partsfiskeri (4).

Det, som slår en når man begynder, at studere fiskeriet i havnen, er den store variation i driftsformer man finder. Det er ikke blot i forholdet mellem de to foreninger og forskellen mellem bierhvervs- og erhvervsfiskere at de store forskelle skal findes. Forskellene skal i højere grad findes i den måde de enkelte fiskere tilrettelægger deres fiskeri og afstemmer det efter deres omkostningsniveau.

Der er stor forskel på hvor intensivt man driver fiskeriet, og hvordan man fordeler tiden mellem at være på havet og være i land. For nogle er det afgørende at kunne tilbringe så meget tid som muligt på havet. De kører

Skudehavnen, vinteren 1985. Alle hjemmehørende fartøjer er i havn på grund af isen. Det sker sjældent, for det meste ligger flere fartøjer udenbys, og der er næsten altid fremmede fartøjer på besøg. Svanemølleværket i baggrunden afslører at vi befinder os tæt på Københavns centrum.

(Foto: forfatteren).

med en relativ høj omsætning og bruger kun et minimum af tid på reparation og fremstilling af redskaber; dem køber de færdigmonterede ude i byen. Andre lægger en stor indsats i at fremstille og vedligeholde redskaber. Det gælder især i ålerusefiskeriet, hvor fremstilling og vedligeholdelse af redskaber er meget tidskrævende.

Der er fiskere, der driver et meget varieret fiskeri, fortrinsvis i Øresund. De har et meget alsidigt redskabskompleks, der gør dem i stand til at følge de sæsonmæssige svingninger i lokalfarvandet. Nogle fiskere har således redskaber til 5 eller flere forskellige fiskerier i Øresund. Det kan være garnfiskeri efter torsk, fladfish, sild og stenbider og rusefiskeri efter ål. Andre fiskere er mere specialiserede og begrænser deres fiskeri til bestemte sæsoner, og de har derfor et mere ensidigt redskabskompleks.

Fleere fiskere i Skudehavnen driver et lille fiskeri med et meget lavt udgiftsniveau. Det er ikke kun gamle fiskere på retræte, som driver lidt ålefiskeri i sommermånederne. Der findes også yngre fiskere, der baserer deres indtægt alene på det lokale torskefiskeri men som holder udgifterne nede ved bl.a. at fremstille deres garn selv.

At drive et specialiseret lokalt fiskeri er ikke ensbetydende med at fiskeriet foregår med få redskaber. Enkelte fiskere har specialiseret sig i at drive et intensivt ålefiskeri med flere hundrede ruser, og andre har specialiseret sig i at drive et intensivt torskefiskeri med garn.

Udover de nævnte driftsformer, der alle er meget stedbundne, findes der en række fiskere, som tilbringer en stor del af året udenfor Øresund. Det er fiskere, der har specialiseret sig i et bestemt fiskeri og som en slags nomader sejler rundt i de danske farvande afhængigt af hvor deres form for fiskeri for tiden er bedst. Det er torskefiskere, som er udenbys det meste af efteråret, vinteren og foråret. De er hjemme i Skudehavnen i sommermånederne, hvor de tager den med ro og i det tidlige efterår hvor de tager del i torskefiskeriet i Øresund.

Men der er også fiskere der bruger Skudehavnen som vinterbase, mens sommeren går med et intensivt tungefiskeri i Kattegat og på Vestkysten. Vinteren bliver så brugt i Skudehavnen til torskefiskeri i Øresund med de udtjente tungegarn og til fremstilling af nye.

Erhvervsfiskernes faglige miljø

Det er variationerne fremfor ensartetheden, der præger fiskeriet i Skudehavnen. Fiskerne har vidt forskellig baggrund, bor spredt udover hele Stor København, og er kun i begrænset omfang bundet sammen af slægts- eller familierelationer (5). Alligevel har man flere fælles interessefelter og sammen danner fiskerne et fagligt miljø, med udveksling af erfaringer men også med indbyrdes konkurrence. Den tid på dagen, hvor der er mest aktivitet i havnen er om eftermiddagen, når fartøjerne kommer ind med dagens fangst. Når de har lagt til, begynder fiskerne at losse fangsten. Fiskene bliver lagt i kasser og iset, hvorefter de bliver kørt op i ishuset.

Der er som regel en del folk på broerne. Det er folk der er kommet ned i havnen for at købe fisk direkte over kajen eller som blot er nysgerrige. Fiskerne samles også på broen. De går rundt for at se, hvad de andre har bragt i land, får sig en sludder og eventuelt en øl. Bliver man ikke færdig med at snakke, mens man står på broen, plejer man at fortsætte oppe i et af skurene.

Denne snak med de andre fiskere anses af de fleste for at være af stor betydning, så selvom de ikke skal på havet, tager de fleste fiskere alligevel i havnen, dels for at arbejde med vedligeholdelse af redskaber og fartøj, men også for at snakke med kollegerne og følge med i hvad der sker.

Set udefra synes denne del af fiskernes daglige virke at være en form for adspredelse. Men følger man livet i fiskerihavnen igennem længere tid vil man opdage, at der er emner, som dukker op igen og igen og som indtager

en central plads i deres samtalestof. For at forstå betydningen af dette samvær må man kaste et blik på fiskernes praksis:

Som fisker driver man en selvstændig virksomhed, der hele tiden må kunne tilpasse sig og omstille sig. Man må holde sig orienteret om markedsforhold, nye driftformer og teknologi osv. Man må holde sig a jour og sikre at ens materiel er på højde med de andres.

Det er imidlertid ikke nok at have sit udstyr i orden. Et dagligt problem er at lokalisere de gode fangstpladser. Derfor er viden om fangstpladser, sæsonsvingninger, farvandsforhold m.v. en usynlig men nødvendig del af fiskerens driftsmidler, som det er umuligt at holde rede på alene. En vigtig kilde til denne form for oplysninger er derfor de andre fiskere.

Men fiskerne er både kolleger og konkurrenter. Så længe fisken er i vandet er det i princippet frit for alle at fange den, og fiskerne er i konkurrence om at tappe havet for dets resurser. Man står derfor i et spændingsforhold mellem behovet for at få oplysninger om gode fangstpladser, og ønsket om at holde sin egen viden for sig selv. Derfor er det noget af et spil, der foregår når man søger oplysninger og viden hos sine kolleger:

»En del af, hvad skal man sige, den næste dags fiskeri får man ved at sidde oppe i skurene og snakke, fordi så er der een der.. , så får man lige opsnapet: »Nå han ligger derovre. Nå han havde lidt mere end du havde i dag, og ham der, han..« Så kan man lissom skyde sig lidt ind på fiskene ikk.«(Torben, fisker i Skudehavnen)

Den daglige omgang fiskerne imellem foregår i noget, der ligner en afslappet atmosfære. Men den erfaringsudveksling, der finder sted, er meget vigtig for fiskerne, og det er ikke hvem som helst man deler sin viden med. Det er afgørende for relationerne i mellem fiskerne, at de har noget at give hinanden.

Man er først og fremmest interesseret i oplysninger fra folk, der ligger i det samme fiskeri som een selv. Det betyder, at de største konkurrenter paradoksalt nok også kan være den mest attraktive samarbejdspartner. Men det betyder også, at det fælles interesseområde bliver mindre jo mere forskelligt man driver sit fiskeri. Man finder derfor oftest sammen i makkerskaber med fiskere, der (periodevis) driver det samme fiskeri, mens fiskere, der driver et andet fiskeri har en mere perifer betydning, både som samarbejdspartnere, men også som konkurrenter.

Erhvervsfiskermiljøet i Skudehavnen er på den ene side meget lokalt, men på den anden side indgår det også i et fagligt miljø, som dækker et langt større område. Flere fiskere henter en stor del af deres indkomst i fremmede farvande og indgår her tætte relationer til andre fiskere. De udenbys fiskere, der besøger Skudehavnen er med til at bibringe de lokale

fiskere nye impulser, og den teknik og de metoder, der anvendes, er ikke udviklet alene på baggrund af lokale erfaringer og selv de mest stedbundne fiskere nyder godt af at være delagtiggjort i et fagligt miljø, der går udover de lokale rammer.

I forhold til den øvrige Skudehavn udgør erhvervsfiskerne et meget lukket miljø der er bygget op omkring nogle specifikke faglige relationer. Det er begrænset, hvor meget fiskerne har at gøre med lystsejlerne, og det virker meget uhensigtsmæssigt at betragte fiskerne som en integreret del af et samlet Skudehavnsmiljø. Fremfor at tale om et helhedsmiljø ville det være mere frugtbart at tale om flere specifikke miljøer med udgangspunkt i hver deres livsform.

Skudehavns flytning.

Fiskerihavnen, som den er blevet beskrevet her, er fortid når dette trykkes. I efteråret 1995 begyndte havnevæsenet at nedlægge Skudehavnen, fordi der skulle gøres plads til en betonelementfabrik længere ude på det opfyldte areal øst for Skudehavnen. Fabrikken skal fremstille broelementer til Øresundsbroen. Sejlklubberne er flyttet om i Kalkbrænderihavnen, mens fiskerne har fået en ny havn nord-øst for Færgehavn Nord. Nedlæggelsen af Skudehavnen har været genstand for megen kritik, men den er egentlig kun en fortsættelse af Havnevæsenets hidtidige praksis. Ligesom ved de tidligere flytninger tager fiskerne deres skure med, og de har fået den nye havn til en rimelig husleje.

Dog er der en væsentlig forskel fra tidligere. Nordhavnen skal ikke udvides mere og den nye fiskerihavn betragtes som en permanent løsning. Hvordan fiskeriet vil udvikle sig i de næste årtier er svært at sige. Men det skulle ikke undre mig om man om ikke så forfærdelig mange år vil finde et miljø, som vil betage lige så mange som miljøet i den gamle Skudehavn gjorde.

Noter og henvisninger:

1 Torkil Adersen er cand. phil. i europæisk etnologi. Artiklen er baseret på hans speciale »Fiskerihavnen i Skudehavnen. Provinsiel idyl eller aktivt erhvervsfiskeri« fra 1993. 2 Der har siden begyndelsen af 1990'erne i bl.a Politiken og i Østerbro Avis været en række artikler om Skudehavnen i forbindelse med den forestående nedlæggelse. I 1991 udsendte »Fællesudvalget for brugere af Skudehavnen« (F.U.) en folder med en plan til bevaring af Skudehavnen. Ingen af havnens to fiskeriforeninger er medlemmer af F.U. Udvalgets anstrengelser mandede ud i at kommuneplanen fra 1991 muliggjorde en bevaring af Skudehavnen, som et særligt rekreativt miljø. Samme holdning kommer bl.a. til udtryk i Planstyrelsens bydelsatlas over Østerbro fra 1992, Miljøministeriets Betænkning om Københavns Havn fra 1989 og i Peter Olesens bog »København ved havnen« fra 1992. 3 Selvom et stort antal medlemmer kaldes fritidsfiskere, er det ikke ensbetydende med at de har fiskeriet som en hobby. Flere fritidsfiskere er f.eks. gået i kompagniskab med

en erhvervsfisker for at få mulighed for at bruge flere redskaber. 4 Studiet af fiskernes praksis er foretaget ud fra det strukturelle livsformsbegreb, og begrebet om enkel fangst-vareproduktionsmåde. Ud fra disse begreber kan man konstruere en række ræsonnementer, der tilsammen udgør partsfiskeriets operationelle problematik, dvs. forholdet mellem partsfiskeriets målsætning og de midler der lader sig tage i brug - der af begrebet operationel. Begreberne er hentet fra Thomas Højrup's strukturelle livsformsanalyse. Begrebernes konstruktion og måden de kan anvendes på findes beskrevet i Thomas Højrup's Doktorafhandling »Omkring livsformsanalysens udvikling«. 5 I flere klassiske etnologiske fiskeristudier bliver forhold som familie- slægts- og venskabsrelationer, samt en stærk lokal identitet fremhævet som væsentlige elementer i fiskernes lokalsamfund.

Summary

Skudehavnen – Fishing in Copenhagen

Fishing has taken place at Nordhavn (the northern harbour) of Copenhagen since the harbour was first constructed at the end of the 19th century. Over the past twenty-five years, until the autumn of 1995, the harbour was located at Skudehavnen (the old boat harbour) – home of a number of smaller workshops and boating clubs. The city planners saw the harbour as an important recreational area with the wharf forming a provincial-like atmosphere. However, a closer study revealed that Skudehavnen was in fact the most dynamic fishing site along the Danish coast of the Sound and that its existence was closely linked to the development of Nordhavn (the northern harbour). The Copenhagen Port Authorities' need for additional space made it possible for the fishermen to establish themselves in this area at a very low cost, and as the harbour expanded, the fishermen were asked to move several times. In this respect the fishermen's situation was very much like that of the boaters. However, despite their close proximity as neighbours, the fishermen have had limited social contact with the sailers.

The fishermen constitute a self-contained vocational environment. Most fish by net, hook and trap but there are vast differences in the ways in which the fishing is organized. Some work only locally while others spend the larger part of the year in foreign ports. Several among them conduct extensive fishing that generates a small revenue, while others carry out a more intensive trade with greater revenue. Hence, the harbour is characterized more by its diversity rather than uniformity. That which links the fishermen and creates a cohesive unit is a fairly complex set of rules for cooperation and competition that have developed from the daily problem of finding fertile fishing grounds in order to land a sufficient amount of fish stock to cover expenses. Øresund (the Sound between Denmark and Sweden) is a very fertile fishing ground that forms the basis for varied local fishing. However, it has also attracted fishermen from other parts of the country. Similarly, many of the locals will call on foreign ports during the season. The social relations of the fishermen reach far beyond the Skudehavn. Indeed, to some of them relations with fellow fishermen from other ports are more important than the narrow local ones.

Skudehavnen was closed down at the end of 1995 in connection with an expansion of the Northern Harbour. The fishermen were allocated space at the outer areas of the Northern Harbour while the yachtmen were moved to an older part of the harbour that no longer met the requirements of a modern trade harbour. This generated a good deal of protests, however, the move was merely a continuation of normal practices by the Copenhagen Port Authorities, and it may be safe to assume that a new environment – equally as fascinating as Skudehavnen – in time will be emerging here as well.